

Frumvarp til laga

um

ríkisréttarsamband Danmerkur og Íslands.

(Lagt fyrir alþingi 1909).

1. gr.

Ísland er frjálst og sjálfstætt land, er eigi verður af hendi látið. Það er í sambandi við Danmörku um einn og sama konung og þau mál, er báðir aðilar hafa orðið ásáttir um að telja sameiginleg í lögum þessum. Danmörk og Ísland eru því í ríkjasambandi, er nefnist veldi Danakonungs.

Í heiti konungs komi eftir orðið: »Danmerkur«, orðin: »og Íslands«.

2. gr.

Skipun sú, er gildir í Danmörku um ríkiserfðir, rétt konungs til að hafa stjórn á hendi í öðrum löndum, trúarbrögð konungs, myndugleika hans og um ríkisstjórn er konungur er ófullveðja, sjúkur eða fjarstaddur, svo og um það er konungdómurinn er laus og enginn ríkisarfi til, skal einnig gilda að því er til Íslands kemur.

3. gr.

Þessi eru sameiginleg mál Danmerkur og Íslands:

1. Konungsmata, borðfé ættmenna konungs og önnur gjöld til konungsættarinnar.
2. Utanríkismálefni. Enginn þjóðasamningur, er snertir Ísland sérstaklega, skal þó gilda fyrir Ísland nema rétt stjórnarvöld islenzk samþykki.
3. Hervarnir á sjó og landi ásamt gunnfána sbr. þó 57. gr. stjórnarskrárinnar frá 5. janúar 1874.
4. Gæzla fiskiveiðaréttar þegnanna, að óskertum rétti Íslands til að auka eftirlit með fiskiveiðum við Ísland eftir samkomulagi við Danmörku.

5. Fæðingjaréttur. Löggjafarvald hvors lands um sig getur þó veitt fæðingjarétt með lögum og nær hann þá til beggja landa.
6. Peningaslátta.
7. Hæstiréttur. Þegar gjörð verður breyting á dómaskipun landsins, getur löggjafarvald Íslands þó sett á stofn innanlands æðsta dóm í íslenskum málum. Meðan sú breyting er eigi gjörð, skal þess gætt, er sæti losnar í hæstarétti, að skipaður sé þar maður, er hafi sérþekkingu á íslenskri löggjöf og kunnugur sé íslenskum högum.
8. Kaupfáninn út á við.

4. gr.

Öðrum málefnum, sem taka bæði til Danmerkur og Íslands, svo sem póstsambandið og ritsimasambandið milli landanna, ráða dönsk og íslensk stjórnarvöld i sameiningu. Sé um löggjafarmál að ræða, þá gjöra löggjafarvöld beggja landa út um málið.

5. gr.

Danir og Íslendingar á Íslandi og Íslendingar og Danir í Danmörku njóta fulls jafnréttis.

Þó skulu forrættindi íslenskra námsmanna til hlunninda við Kaupmannahafnarháskóla óbreytt. Svo skulu og heimilisfastir Íslendingar á Íslandi hér eftir sem hingað til vera undanþegnir herþjónustu á sjó og landi.

Um fiskiveiðar í landhelgi við Danmörku og Ísland skulu Danir og Íslendingar jafnrétt háir meðan 4. atriði 3. gr. er í gildi.

6. gr.

Þangað til öðruvísi verður ákveðið með lögum, er ríkisþing og alþingi setja og konungur staðfestir, fara dönsk stjórnarvöld einnig fyrir hönd Íslands með mál þau, sem eru sameiginleg samkvæmt 3. gr. Að öðru leyti ræður hvort landið að fullu öllum sínum málum.

7. gr.

Meðan Ísland tekur engan þátt í meðferð hinna sameiginlegu mála, tekur það heldur ekki þátt í kostnaði við þau; þó leggur Ísland fé á konungsborð og til borðfjár konungsettmennta hlutfallslega eftir tekjum Danmerkur og Íslands. Framlög þessi skulu ákveðin fyrirfram um 10 ár í senn með konungsráðgjöf, er forsætisráðherra Dana og ráðherra Íslands undirskrifa.

Ríkissjóður Danmerkur greiðir landssjóði Íslands eitt skifti fyrir öll 1,500,000 kr., og eru þá jafnframt öll skuldaskifti, sem verið hafa að undanfögnu milli Danmerkur og Íslands, fullkomlega á enda kljád.

8. gr.

Nú rís ágreiningur um það, hvort málefni sé sameiginlegt eða eigi, og skulu þá stjórnir beggja landa reyna að jafna hann með sér. Takist það eigi, skal leggja málið í gjörð til fullnaðarúrslita. Gjörðardóminn skipa 4 menn, er konungur kveður til, tvo eftir tillögu ríkisþingsins (sinn eftir tillögu hvorrar þingdeildar) og tvo eftir tillögu alþingis. Gjörðarmennirnir velja sjálfir oddamann.

Verði gjörðarmenn ekki á eitt sáttir um kosningu oddamannsins, er dómsforseti hæstaréttar sjálfkjörinn oddamaður.

9. gr.

Ríkisþingi og alþingi getur hvort um sig krafist endurskoðunar á lögum þessum þegar liðin eru 25 ár frá því er lögin gengu í gildi. Leiði endurskoðunin ekki til nýs sáttmála innan 3 ára frá því er endurskoðunar var krafist, má heimta endurskoðun af nýju á sama hátt og áður, að 5 árum liðnum frá því nefndur 3 ára frestur er á enda. Nú tekst ekki að koma á samkomulagi meðal löggjafarvalda beggja landa innan 2 ára frá því, er endurskoðunar var krafist í annað sinn, og ákveður konungur þá, með 2 ára fyrirvara, eftir tillögu um það frá ríkisþingi eða alþingi, að sambandinu um sameiginleg mál þau, er ræðir um í 4., 5., 6., 7. og 8. tölulið 3. greinar, skuli vera slitið að nokkru eða öllu leyti.

10. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Frumvarpið er, að öðru en leiðrétting á skýringunni millum sviga í hinum slenzka texta 8. gr., samhljóða frumvarpi því til laga um ríkisréttarsamband Danmerkur og Íslands, er nefnd sú hefir til búíð, er skipuð var með konungsúrskurði 30. júlí 1907, til þess að undirbúa ráðstafanir til nýrrar löggjafar um stjórnarskipulega stöðu Íslands í veldi Danakonungs. Aliti nefndarinnar verður útbýtt meðal þingmanna, og skal til að rökstyðja frumvarpið hér látið nægja að vísa að öllu leyti til nefndarálitsins.
